

วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ

ประสบการณ์บางอย่างของข้าพเจ้า

* กฤตยา แลพวงมลัย

คำนำ

ในชีวิตของข้าพเจ้า เคยประสบกับสภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจมาแล้วหลายครั้ง ได้พบได้เห็นและได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ นานา มาพอสมควร จึงอยากนำมาเล่าสู่กันฟัง เพื่อคลายเครียด หรือ เป็นอุทาหรณ์บ้าง

หลายเดือนที่ผ่านมา (และก็คงจะมีต่อไปอีกหลายเดือน) ท่านคงจะได้ยินได้ฟังเรื่องราวเกี่ยวกับวิกฤติทางเศรษฐกิจ ในแง่มุมต่าง ๆ มากมาย ทั้งจากปากของนักการเมือง นักวิชาการ นักธุรกิจ และนักอื่นๆ อีกเยอะแยะ และในลักษณะลีลาภาษานักการเมือง ภาษานักวิชาการ หรือภาษาแบบชาวบ้าน ทั้งที่เป็นแบบภาษาไทยล้วน หรือ ภาษาอังกฤษปนไทย ด้วยความคิดความเห็นที่ตรงกันบ้าง ไม่ตรงกันบ้าง และขัดแย้งกันก็มี จนอาจจะมีหลายท่านที่รู้สึกอึดอัด รู้สึกถูกบีบคั้น กดดันเหลือเกิน เพราะอาจฟังเขาใจบางไม่เข้าใจบ้างเกิดความสับสน แต่ถึงจะอย่างไรก็ตาม จะฟังรู้เรื่องหรือไม่รู้เรื่อง หรือแม้แต่ไม่ได้ฟัง

ท่านก็คงต้องร่วมรับผลกระทบที่เกิดขึ้น จากวิกฤตการณ์ดังกล่าวนี้โดยทั่วหน้ากัน

สภาวะและวัฏฏะของเศรษฐกิจ

ภาวะเศรษฐกิจก็มีขึ้นมีลงมีเจริญหรือเสื่อมถอย คล้ายกับชีวิตของคนเรา และบางทีก็อาจเจริญอยู่ได้อย่างยาวนาน บางทีก็อาจไม่ยืนนาน ผู้ที่อาจทำให้เศรษฐกิจเจริญหรือเสื่อมได้ และ อย่างยืนยาวหรือไม่ ก็คือรัฐบาล และประชาชนทั่วไป นั่นเอง ท่านอาจเคยได้ยินคำกล่าวว่า **"เศรษฐกิจแบบฟองสบู่"** ซึ่งเป็นการอุปมาอุปไมยว่า ฟองสบู่พองตัวขยายตัวขึ้นเร็ว แต่ไม่มีโครงสร้างที่มั่นคงเพียงพอ เมื่อถึงจุดหนึ่งก็ขยายตัวต่อไปไม่ได้ และแตกสลายฉับไฉน การพัฒนาเศรษฐกิจให้ขยายตัวอย่างรวดเร็วแต่ขาดพื้นฐานหรือโครงสร้างที่แข็งแกร่ง เมื่อถึงระดับหนึ่งก็จะขยายตัวต่อไปไม่ได้ และอาจเกิดการถดถอยหรือตกต่ำได้ เจกเช่น ฟองสบู่แตก ฉะนั้น

ในทางเศรษฐศาสตร์อธิบายสภาพ

* อาจารย์ประจำ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต : M.A. (Economics) University

สภาวะของเศรษฐกิจโดยแบ่งออกเป็นช่วงๆ คือ ช่วงเศรษฐกิจขยายตัว (Expansion) ช่วงเศรษฐกิจเฟื่องฟู (Peak) ช่วงเศรษฐกิจถดถอย (Recession) และ ช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ

(Trough) ซึ่งมีลักษณะขึ้นลง ขึ้นลงเป็นวัฏจักร เรียกว่า วัฏจักรเศรษฐกิจ หรือวัฏจักรธุรกิจ (Business Cycles) ดังภาพ

ในช่วงที่ภาวะเศรษฐกิจมีการขยายตัว (Expansion period) รายได้ประชาชาติ รายได้ต่อหัว จะเพิ่มขึ้นทุกปี การออม การลงทุน และการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ก็เพิ่มขึ้น และการผลิต การจ้างงาน ก็เพิ่มขึ้น การเติบโตทางเศรษฐกิจนี้ จะเกิดต่อเนื่องกันไปยาวนานกี่ปี หรือ กี่เดือน ไม่มีกำหนดแน่นอน แต่ถ้าเมื่อใด รายได้ประชาชาติ รายได้ต่อหัว ลดลง คือ ต่ำกว่าระดับของช่วงเวลาก่อนนั้น เขาเรียกว่า เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย (Recession) ซึ่งในช่วงสภาวะเศรษฐกิจถดถอยนี้ การออม การลงทุน กิติ การผลิต การจ้างงาน กิติ จะลดลง คือ แทนที่จะมีการลงทุน การจ้างงาน เพิ่มขึ้น กลับมีการเลิกกิจการ การปลดคนงาน หรือเลิกจ้าง ดังที่ปรากฏอยู่ในบ้านเราในปัจจุบัน ภาวะเศรษฐกิจถดถอยนี้ จะเป็นอยู่

นานกี่เดือนกี่ปี หรือ จะหยุดลงเมื่อใดไม่มีกฎเกณฑ์แน่นอน หรือ ไม่อาจจะกำหนดได้ พูดได้แต่ว่า เมื่อใดเศรษฐกิจเริ่มฟื้นตัว หรือกลับเข้าสู่ช่วงการขยายตัวอีกที แสดงว่าภาวะเศรษฐกิจได้ตกต่ำมาจนถึงที่สุดแล้ว (Trough หรือ Bottom) ทุกอย่างก็จะได้กลับมามีชีวิตชีวาที่ดีขึ้นอีกที ดังนั้นใครๆ จึงอยากทราบกันว่า จุดต่ำสุด (trough) ของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำของบ้านเราในคราวนี้ อยู่ระดับไหน และจะมีลักษณะอย่างไร คือ มีลักษณะเหมือนกันกะทะไทย หรือกันกะทะฝรั่ง และเป็นกันกะทะเล็ก หรือ กะทะยักษ์ ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงมักจะได้ยินได้ฟังนักข่าวเพียรพยายามซักถามท่านผู้รู้ หรือนักการเมืองอยู่เสมอๆ ว่า เศรษฐกิจไทยตกต่ำถึงที่สุดหรือยัง หรือ เศรษฐกิจไทยจะฟื้นตัวอีกเมื่อไรและท่านก็อาจจะได้ฟังคำตอบว่า เมื่อนั้น

เมื่อนี้ ต่างๆ นานา (ไม่ตรงกัน)

เพื่อติดตามดู ภาวะเศรษฐกิจ ว่าอยู่ในภาวะใด และเพื่อให้สามารถพยากรณ์ล่วงหน้าได้ว่า ต่อไปภาวะเศรษฐกิจจะเป็นอย่างไร จะได้หาทางป้องกันแก้ไขสภาวะที่ไม่พึงประสงค์ได้ล่วงหน้า จึงมีการเก็บรวบรวมสถิติเกี่ยวกับรายได้ประชาชาติ การผลิต การจ้างงาน ฯลฯ และทำเป็น **"ดัชนีชี้ภาวะเศรษฐกิจที่สำคัญๆ (Key Economic Indicators)"**

ซึ่ง ถ้าดัชนีชี้ตัวที่สำคัญๆ มีค่าเป็นบวก ก็แสดงว่าภาวะเศรษฐกิจมีการขยายตัวบวกมาก ก็ขยายตัวมาก แต่ถาดัชนีมีค่าเป็นลบ ก็แสดงว่าภาวะเศรษฐกิจกำลังถดถอย เช่นนี้ เป็นต้น ซึ่งถ้าท่านลองดูตัวเลขดัชนีชี้ภาวะเศรษฐกิจไทย ตามที่ทางการ หรือ ธนาคารพาณิชย์ จัดทำขึ้นไว้ ก็จะทำให้เห็นว่า ตัวเลขดัชนีต่างๆ ที่ในปีก่อนๆ เคยมีค่าบวก (เช่น การเติบโตของรายได้ประชาชาติ การลงทุน การผลิตด้านอุตสาหกรรม) ก็กลายเป็น ลบ ซึ่งเป็นการยืนยันว่า ภาวะเศรษฐกิจไทย กำลังถดถอย หรือ เข้าเกียร์ถอยหลังแถมเหยียบคันเร่งด้วย ต่อคำถามที่ว่า เศรษฐกิจไทยตกต่ำถึงที่สุดหรือยัง หรือ จะฟื้นตัวแล้วหรือยัง อาจดูได้จากดัชนีชี้ภาวะเศรษฐกิจบางตัว ที่เป็น **ดัชนีชี้นำ (Lead Indicators)** เช่น มีการขอรับการส่งเสริมการลงทุนเพิ่มขึ้น มีคำสั่งให้ผลิตสินค้าคงคลังเพิ่มขึ้น มีการรับสมัครงานมากขึ้น เป็นต้น ถาดัชนีชี้ผู้นำเริ่มดีขึ้น แสดงว่า สภาวะเศรษฐกิจโดยรวม อาจจะกำลังฟื้นตัวขึ้น

สาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ และแนวทางในการแก้ไข

ขณะนี้ ผู้คนทั้งหลายในบ้านเมืองเรา อยากทราบว่า ใครเป็นตัวการที่ทำให้เศรษฐกิจพัง มีการกล่าวหากันต่างๆ นานา เช่น นัก

ธุรกิจและประชาชนทั้งหลาย (ไม่กล้าเหมารวมทั้ง ๖๐ ล้านคน) ก็โทษนักการเมืองและราชการ ว่าบริหารบ้านเมืองไม่ดี แถมโกงกินบ้านเมืองรวมทั้งธุรกิจเอกชนอีกต่างหาก ส่วนนักการเมือง (บางคน) ก็โทษนักธุรกิจ นักการธนาคาร ว่าบริหารธุรกิจไม่ดี ปลอมใจหลอกลวงของตัวล้มเหลว แคมโกงกินธุรกิจของตัวเอง แคมกินเลือดเนื้อของคนยากคนจนอีก ทางด้านนักธุรกิจก็โทษนักการธนาคารว่าทำตัวไม่ค่อยถูกต้องตาม กาลเทศะ คือนอกจากจะไม่ปล่อยสินเชื่อก่อน ยังจะเรียกหนี้ที่กู้ไว้คืน ในสภาวะวิกฤตเช่นนี้ ได้ลงคอ ด้านนักการธนาคาร มีหรือจะยอมรับ ก็ต้องโทษนักธุรกิจว่า เป็นตัวการทำให้เกิด NPL (สินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้แถมอาจจะสูญ) ขึ้นปล่อยสินเชื่อให้อีก ก็เท่ากับว่ายกธนาคารให้มันเอง วนเวียนเวียนวนอยู่เช่นนี้ จึงไม่ทราบว่ามีใครเป็นต้นเหตุ หรือ ใครสมควรจะเป็นแพะรับบาป ทานักดูๆ ไป หาประสบการณ์ไป ก็แล้วกัน

ในทางวิชาการ อาจพอสรุปได้ว่าสาเหตุที่ทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ อาจเนื่องมาจาก การเกิดสงคราม สู้รบทำลายสิ่งของและประตัตถ์ประหารกัน ไม่มีเวลาทำมาหากิน เช่น สงครามโลก สงครามเกาหลี สงครามเวียดนาม เป็นต้น หรือเกิดภัยธรรมชาติ อย่างร้ายแรง ทรัพยากรสิ้นและชีวิตผู้คนถูกทำลาย เช่น พายุ น้ำท่วมภูเขาไฟระเบิด แผ่นดินไหว และปรากฏการณ์ธรรมชาติบางอย่าง เช่น คลื่นยักษ์ Tsunami, El Niño, หรือการขาดแคลนน้ำมัน (Oil crisis) หรือ การใช้นโยบายการเงินการคลัง ที่ผิดพลาด ทำให้เกิดผลกระทบต่อภาวะการเงินและเศรษฐกิจ

ในปัจจุบัน การทำสงคราม อาจมีได้ยากขึ้น ส่วนภัยธรรมชาติดูเหมือนว่ากลับจะมี

มากขึ้น รุนแรงขึ้น แต่ทั้งสองอย่างนี้คงไม่อยู่ในวิสัยที่แต่ละประเทศหรือรัฐบาลจะกำหนดหรือควบคุมได้ แต่สำหรับภัยทางเศรษฐกิจ (เช่น วิกฤตการณ์ของตลาดหุ้น ตลาดเงิน และการไหลมาตรการทางการเงินการคลัง) จะมีความเสี่ยงมากขึ้น และมีผลกระทบอย่างกว้างขวาง เพราะวิวัฒนาการ และนวัตกรรมใหม่ๆ ทางการเงิน มีความเป็นโลกาภิวัตน์ มากขึ้น วิกฤตที่เกิดขึ้นในประเทศหนึ่ง จึงอาจมีผลกระทบถึงประเทศอื่นๆ ได้ **สำหรับกรณีของไทย เราอาจสรุปได้ว่า ปัจจัยสำคัญที่อาจทำให้สภาวะเศรษฐกิจของประเทศเติบโตขึ้น หรือถดถอยลง ก็คือนโยบายและการปฏิบัติการเกี่ยวกับเศรษฐกิจ การเงิน และการคลังของประเทศ ส่วนผู้ที่เกี่ยวข้องก็ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ หรือรัฐสภา ซึ่งมีหน้าที่ ตรา หรือ กลั่นกรองและอนุมัติ กฎหมาย กฎเกณฑ์ เกี่ยวกับการเศรษฐกิจ การเงินการธนาคาร และการคลังของประเทศ และฝ่ายบริหารหรือรัฐบาล ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการกำหนดนโยบาย และกำกับดูแลการปฏิบัติการ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ทางการ ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินการ (ปฏิบัติการ) ตามแนวนโยบายของรัฐบาล**

อย่างไรก็ดี คงเป็นการยากที่จะชี้ชัดออกมาว่า สภาวะเศรษฐกิจไทยตกต่ำ ดังที่เป็นอยู่ในบ้านเมืองเราทุกวันนี้ เกิดขึ้นจากความผิดพลาดบกพร่องในด้านใด หรือ ใครเป็นต้นเหตุ จึงเห็นว่าบางฝ่ายก็คิดว่า เป็นเพราะรัฐบาลดำเนินนโยบายทางการเงินไม่ถูกต้อง เช่น การเปิดเสรีทางการเงิน การปล่อยให้อัตราแลกเปลี่ยนลอยตัว บางฝ่ายก็คิดว่า เป็นเพราะทางการ คือ กระทรวงการคลัง และธนาคารแห่งประเทศไทย กำกับดูแลสถาบัน

การเงินไม่ดี ทำให้สถาบันการเงินขาดความมั่นคงและสภาพคล่องทางการเงิน บางฝ่ายก็คิดว่า เป็นเพราะนักการเมืองแทรกแซงและโกงกินกับสถาบันการเงิน แต่มีน้อยคนที่จะได้เรียกร้องว่า ฝ่ายนิติบัญญัติของเราไม่ค่อยจะได้ใช้เวลา สมอง และแรงกาย เพื่อคิดและทำ (ตรา) กฎหมายเศรษฐกิจที่ดีๆ ให้ทันกับยุคกับสมัยสักเท่าใดเลย เมื่อเกิดปัญหาอะไรขึ้นสักอย่างหนึ่ง จึงอาจจะนำกฎหมายเก่ามาขัดเกลาลักที่หนึ่ง เข้าทำนองว่า วัวหายจึงล้อมคอก

เมื่อไม่อาจสรุปได้ว่า อะไรหรือใครเป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ ก็ถือว่า มันเป็นผลกระทบจาก "ต้มยำกุ้ง" (Tom Yam Kung Effect) อย่างที่บางคนเขาวางกันไปแล้วกัน

ความจริง นักเศรษฐศาสตร์เอง ก็มี **ความเห็นไม่ค่อยตรงกันนัก เกี่ยวกับเรื่องสาเหตุของเศรษฐกิจตกต่ำ และภาวะเงินเฟ้อ และวิธีการแก้ไข** กล่าวคือ ฝ่ายหนึ่ง เชื่อว่านโยบายและมาตรการทางการเงินการคลัง (เช่น การภาษีอากร งบประมาณแผ่นดิน) มีอิทธิพลต่อสภาวะเศรษฐกิจ ขณะที่อีกฝ่ายหนึ่ง เห็นว่านโยบายและมาตรการทางการเงิน (เช่น การควบคุมปริมาณเงิน การควบคุมความต้องการใช้เงินของประชาชน) เป็นปัจจัยสำคัญ ฝ่ายแรก เป็น นักนิยมการคลัง หรือ Keynesianism (ตามแนวคิดของนักการเงินการคลังและนักวิชาการชาวอังกฤษ ซึ่งมีชื่อเสียงโด่งดังมากในช่วงทศวรรษที่ 1930's คือ ท่าน John Maynard Keynes) เห็นว่าปริมาณเงิน (ประกอบด้วยเงินสดและเงินฝากธนาคาร) ไม่ได้มีอิทธิพลต่อการขยายตัว หรือหดตัว ของระดับรายได้ประชาชาติมากนัก ดัง

นั้น การแก้ไขภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ จึงไม่ควรใช้มาตรการทางการเงิน แต่ควรใช้มาตรการทางการคลัง เช่น การลดอัตราภาษีอากร การใช้งบประมาณขาดดุล (รายจ่ายมากกว่ารายรับ) ส่วนอีกฝ่ายหนึ่ง คือ นักนิยมการเงิน (Monetarists ซึ่งมีศาสตราจารย์ Milton Friedman แห่งมหาวิทยาลัยชิคาโก ในสหรัฐอเมริกา เป็นแกนนำ และโด่งดังแพร่หลายอยู่ในช่วงทศวรรษที่ 1960's) เชื่อว่าปริมาณเงินที่มีหมุนเวียนอยู่ในระบบการเงินของประเทศ มีอิทธิพลอย่างมาก ต่อ ระดับรายได้ประชาชาติ กล่าวคือ ถ้าปริมาณเงินลดลง อาจทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยได้ ดังนั้น การแก้ไขปัญหาภาวะเศรษฐกิจถดถอย ตามแนวคิดของนักนิยมการเงิน จึงต้องใช้มาตรการทางการเงิน เพื่อทำให้ปริมาณเงินในระบบมีเพิ่มขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีฝ่ายที่สามที่มีความเชื่ออยู่ระหว่างกลาง (รู้จักกันในนาม Neo-Keynesian โดยมีผู้นำที่สำคัญ เช่น ศาสตราจารย์ James Tobin แห่งมหาวิทยาลัยเยล ในสหรัฐอเมริกา) คือเชื่อว่า ปริมาณเงินอาจมีความสัมพันธ์โดยตรงกับสถานะเศรษฐกิจอยู่บ้าง ถ้าเศรษฐกิจอยู่ในภาวะที่ขยายตัวหรือหดตัวไม่มากนัก โดยในสถานะเช่นนี้ เศรษฐกิจจะเป็นฝ่ายทำให้ปริมาณเงินเพิ่มหรือลดตามสถานะเศรษฐกิจ แต่ถ้าเป็นระยะที่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมากๆ การเพิ่ม (หรือลด) ปริมาณเงิน จะมีผลทำให้สถานะเศรษฐกิจขยายตัว (หรือ หดตัว) ได้ ดังนั้นการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ จึงต้องพิจารณาว่า ควรจะใช้มาตรการทางการเงิน หรือมาตรการทางการคลัง จึงจะเหมาะสมกว่า

สำหรับการแก้ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำของไทย ท่านอาจเห็นแล้วว่ารัฐบาลได้ใช้มาตร

การต่างๆ ทั้งมาตรการทางการคลัง (เช่น การงบประมาณขาดดุล) และมาตรการทางการเงิน (เช่น การอัดฉีดเงินเข้าสู่ระบบการหมุนเวียน โดยให้สถาบันการเงินกู้จาก กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาสถาบันการเงิน การกู้ยืมจากต่างประเทศ เป็นต้น) ที่เราต้องการเห็นต่อจากนี้ไปก็คือ เงินงบประมาณแผ่นดิน จะออกไปสู่ภาคเอกชนได้มากและเร็วเพียงไร และสถาบันการเงินต่างๆ จะปล่อยสินเชื่อสู่ภาคการผลิตที่แท้จริง คือ ภาคอุตสาหกรรม และธุรกิจต่างๆ เท่าใดและเมื่อไร เพื่อให้มีเม็ดเงินออกสู่กระแสการหมุนเวียน ซึ่งตามทฤษฎีแล้ว เงินสดที่ปล่อยออกไปจะทำให้ธนาคารพาณิชย์สามารถสร้างเงินฝากได้เพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ (สูงสุดประมาณ ๑๔ เท่าของเงินที่อัดฉีดออกไป ถ้าไม่มีการรั่วไหล) แล้วปริมาณเงินในระบบ จะเพิ่มขึ้น รายได้ รายจ่าย และการออมของประชาชน จะเพิ่มขึ้น การลงทุนของภาคเอกชน ก็จะเพิ่มขึ้น ดังนั้น รายได้ประชาชาติ (ซึ่งประกอบด้วย รายจ่ายเพื่อการบริโภคของภาคเอกชน รายจ่ายเพื่อการลงทุน รายจ่ายของรัฐบาล และ รายรับสุทธิจากธุรกรรมระหว่างประเทศ) ก็จะเพิ่มขึ้น และสถานะเศรษฐกิจโดยรวมก็ควรจะฟื้นฟຸขึ้น

ผลกระทบของวิกฤตการณ์และประสบการณ์บางอย่างของชาวเจ้า

ผลกระทบของภาวะเศรษฐกิจตกต่ำเกิดขึ้นกับภาคธุรกิจและประชาชนทั่วไป และภาครัฐบาลมากมายเพียงไร เราท่านได้ประจักษ์แล้ว ธุรกิจต่างๆ ทั้งภาคสถาบันการเงิน และภาคการผลิตต่างๆ ที่เคยดำเนินธุรกิจมียอดผลิตยอดขายมหาศาล ก็กลับต้องลดขนาด ลดการผลิตลง หรือควบกิจการ หรือถึงกับเลิกกิจการ ก็มากมาย ที่เคยมีกำไรก็

กลับเป็นขาดทุน ส่วนประชาชนทั่วไปนั้น ก็ประสบปัญหาการว่างงาน ถูกออกจากการงาน ถูกเลิกจ้าง รายได้ลดลง หรือไม่มีรายได้ ยิ่งกว่านี้ ข้าวของต่างๆ ก็แพงขึ้น จึงได้รับความเดือดร้อนกันทั่วหน้าภาครัฐบาล เมื่อการผลิตการค้าลดลง ภาษีต่างๆ (เช่น ภาษีศุลกากร สรรพสามิต และภาษีมูลค่าเพิ่ม) ก็เก็บได้น้อยลง และเมื่อองค์กรธุรกิจต่างๆ ขาดทุน และประชาชนขาดรายได้ รัฐบาลก็เก็บภาษีรายได้ได้น้อยลง งบประมาณรายรับของรัฐบาลจึงอาจลดลง

เมื่อเศรษฐกิจไม่ดี ธุรกิจต่างๆ ก็ไม่ขยายกิจการ ไม่มีการลงทุน ส่วนประชาชนเมื่อรายได้น้อยลง หรือขาดรายได้ ก็ต้องลดการใช้จ่ายเพื่อการบริโภค ลดหรือตัดการเก็บออม ผลลัพธ์ก็คือ เศรษฐกิจหดตัวมากขึ้น สำหรับด้านรัฐบาล เมื่อเก็บภาษีได้น้อยลง ก็มีเงินงบประมาณเพื่อใช้จ่ายและพัฒนาประเทศน้อยลงด้วย เมื่อรายจ่ายของรัฐบาลลดลง เศรษฐกิจของประเทศไทยก็ไม่ขยายตัว เมื่อเศรษฐกิจไม่ขยายตัว รายรับ รายจ่าย การออม การลงทุน ฯลฯ ก็จะเล็ดลง เป็นการสืบเนื่องต่อกัน เป็นวงจรอุบาทว์ (Vicious Circle) อยู่เช่นนี้ อย่างไม่มีวันที่จะดีขึ้น เว้นแต่ว่าจะมีการแทรกแซงแก้ไข

ในชีวิตที่ผ่านมา ข้าพเจ้าเคยประสบกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำมาหลายครั้งพอสมควร บางครั้งก็รุนแรงเป็นเวลาหลายปี เช่น หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ (ประมาณปี พ.ศ. ๒๔๘๘) และบางครั้งก็เป็นระยะเวลาสั้นๆ เช่น เมื่อเกิดภาวะน้ำมันขาดแคลน (เกิดขึ้นหลายครั้ง ประมาณปี ๒๕๒๐ กว่า ครั้งหนึ่ง) ข้าพเจ้าเป็นเด็กต่างจังหวัด (บ้านนอก) สมัยหลังสงครามโลก (๕๐ กว่าปีมาแล้ว) ข้าพเจ้า

ยังอยู่ต่างจังหวัดสมัยนั้น บ้านเมืองเรายังมีสภาพเป็นธรรมชาติมากกว่าในปัจจุบันหลายร้อยเท่า มี ห้วย หนอง คลอง บึง บาง ป่าดง อยู่เกือบทุกหนทุกแห่ง น้ำท่าในห้วยหนอง คลองบึงก็ยิ่งสะอาดใสอาน ไม่มีมลพิษใช้สอยได้ ทั้งยังมี กุ้ง หอย ปู ปลา และสัตว์น้ำสารพัด ให้คนได้อาศัยยังชีพ เครื่องมือจับสัตว์น้ำ ก็มีอย่างชาวบ้าน เช่น ลอบ ไซ แห สlings เบ็ด ฉมวก ถ้าจะวิดปลาก็ต้องใช้แรงคนวิด ไม่มีสูบลม หรือ ปั๊ม เพื่อทุ่นแรงอย่างทุกวันนี้ ในป่าดงก็มีต้นไม้สารพัด ทั้งต้นเล็กต้นใหญ่ ให้คนได้ตัดหามาปลูกสร้างที่อยู่อาศัย หรือ ทำฟืน (สมัยนั้นยังไม่มีการขุดถ่าน) ทั้งมีสัตว์ป่าน้อยใหญ่สารพัด ของป่าสารพัด เช่น หน่อไม้ ยอดไม้ หัวมัน เห็ด ฯลฯ พอให้ผู้คนได้หาหากินมาได้ตามแต่ฤดูกาล ดังนั้น ในชนบททุกวันนี้ ท่านจึงเห็นป้ายชื่อวัด ชื่อหมู่บ้าน หรือชื่อสถานที่ต่างๆ มีคำขึ้นต้นว่า "เนิน" "โนน" "โคก" "หนอง" "บึง" "บึง" อยู่ทุกหัวระแหง ซึ่งเป็นชื่อที่บ่งบอกสภาพภูมิประเทศในอดีตของที่นั้นๆ ได้เป็นอย่างดี แม้ว่า ปัจจุบันอาจไม่เหลือสภาพเดิมไว้ให้เห็นแล้ว

สมัยนั้น การไปมาหาสู่กันในชนบท ถ้าไม่ใช่เกวียน ก็ต้องเดินลัดป่าลัดทุ่งนาและเดินกันเป็นระยะทางหลาย ๆ กิโลเมตร เพราะถนนเชื่อมระหว่างตำบลหรือหมู่บ้านยังไม่มี ถนนสายหลักระหว่างกรุงเทพฯ กับ หัวเมือง ก็เพียงไม่กี่สาย การเดินทางระหว่างกรุงเทพฯ กับหัวเมือง จึงอาศัยรถไฟไทยเป็นหลัก ซึ่งก็มีอาทิตยละไม่กี่เที่ยว (และกับบริการกันแบบ ถึงก็ช่างไม่ถึงก็ช่าง) ส่วนรถเมล์หรือรถโดยสารมีวิ่งอย่างมากรันละเที่ยวเดียวในต่างจังหวัดแทบไม่มีรถยนต์เลย

ผู้คนที่พบในสมันั้น จำเป็นต้อง

ดำรงชีวิตอยู่แบบพึ่งพาตัวเอง เป็นสำคัญ เพราะสภาวะแวดล้อม (เช่น การคมนาคม ความเป็นชาวบ้านนอก สมัยก่อน คนบ้านนอก กับในกรุงแตกต่างกันมาก ข้าราชการ (เจ้านาย) กับชาวบ้าน ก็ต่างชั้นกัน) ไม่เอื้ออำนวยให้พึ่งพาอาศัยกับภายนอกได้ ดังนั้นแทบทุกหลังคาเรือน จึงต้องเลี้ยงวัว หรือ กระบือ เพื่อเอาไวก้างาน และเลี้ยงเป็ดเลี้ยงไก่ หมู เพื่อเป็นแหล่งอาหาร หรือ ขายบ้าง ส่วนบริเวณรอบบ้านก็จะปลูกต้นไม้ยืนต้น นานาชนิด เช่น ไม้ ชนิดต่างๆ เพื่อเป็นทั้งรั้วบ้าน และใช้หน่อเป็นอาหาร ใช้ลำต้นทำเครื่องจักสาน หรือสิ่งปลูกสร้าง ปลูกต้น "มะ" ทั้งหลายเพื่อไว้กินผล เช่น มะม่วง มะพร้าว มะกรูด มะนาว ฯลฯ ปลูกกล้วยไว้เอาใบตองและหยวกใช้ประโยชน์ เอาผลไว้เลี้ยงลูกหลาน นอกนั้น ก็ยังปลูกพืชล้มลุกต่าง ๆ หรือพืชสวนครัวสำหรับใช้เป็นอาหารประจำวัน เช่น เผือก มัน ถั่ว ชিং ข่า ตะไคร้ กระเพรา พริก มะเขือ ฯลฯ สำหรับทุ่งนา ที่ลุ่มก็จะใช้ปลูกข้าว ส่วนที่ดอนก็จะแบ่งเป็นแปลงเพื่อปลูกต้นหม่อน (สำหรับเลี้ยงตัวไหม) ปลูกต้นคราม (สำหรับย้อมผ้า) ปลูกต้นฝ้าย (สำหรับเอาปุ๋ยฝ้าย) ปลูกข้าวโพด เผือก มัน พริก มะเขือ และต้นยาสูบ (เฉพาะฤดูหนาว)

เมื่อถึงฤดูทำไร่ทำนา ก็ต้องตรากตรำทำไร่ทำนาเพื่อให้เสร็จทันตามฤดูกาล เมื่อว่างจากการทำไร่ทำนาแล้ว พ่อบ้าน (ที่ดี) ก็จะซ่อมแซมคราดไถ จอบ เสียม และเครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ เตรียมไว้ใช้ในฤดูต่อไป และจักตอก สานกระบุง ตะกร้า ไวโซ่สอย วางจากนั้นก็เข้าป่าหา ของป่า ลงห้วยลงหนองหา ปลาปลา เพื่อเป็นอาหารสำหรับแม่บ้านชาวชนบทนั้น ต้องแบกภาระครอบครัวไว้หนัก

หนามาก ตั้งแต่ สีสข้าว ซ้อมข้าว และหุงหาอาหาร เลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัว ไปจนกระทั่ง เก็บหมอน เลี้ยงไหม บั่นด้าย ทอผ้า ตัดเย็บเสื้อผ้าเพื่อสมาชิกในครอบครัวได้ใช้ สมัยนั้น ข้าวสาร ก็ต้องสีเองซ้อมเองทุกครัวเรือน ด้วยเครื่องสี และครกกระเดื่อง ซึ่งชาวบ้านทำขึ้นเอง กว่าจะได้ข้าวสารแต่ละถัง ก็ต้องใช้แรงกาย ความอดทน และทักษะอย่างมาก ส่วนเสื้อผ้า ก็ต้องเริ่มตั้งแต่เลี้ยงตัวไหม สาวเส้นไหม ฟอกย้อมสี (แบบธรรมชาติ) และทอเป็นผืนผ้า สำหรับผ้าฝ้าย ก็ต้องปั่น กรอเส้นด้ายเอง ฟอกย้อมเอง และทอเป็นผืนผ้าเอง เป็นวิธีการครองชีพต้องใช้กำลังกาย ด้วยความทรหดอดทน ด้วยภูมิปัญญาแบบชาวบ้าน โดยไม่เคยได้รับการดูแลจากทางราชการ หรือกลุ่มคนหญิงคนนายเหมือนสมัยนี้ ทำเพื่อกินเพื่อใช้ เพื่อให้พึ่งพาตนเองได้ และก็มีพอกินพอใช้กันแทบทุกครัวเรือน มีเหลือกินเหลือใช้ก็แบ่งปันกันหรือแลกของจากพ่อค้าแม่ขาย (Barter system) โดยแทบจะไม่ต้องใช้เงินตรา ก็มีสุขมีทุกข์กันตามอัตภาพ มีสุขภาพกายสุขภาพจิตดี เจ็บไข้ก็ใช้ยากลางบ้าน หมอชาวบ้าน หายบ้าง ลาสังขารไปบ้าง

เมื่อสงครามโลกสิ้นสุดลง สภาวะเศรษฐกิจทั่วโลกตกต่ำมาก ประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบมากมาย ของกินของใช้ขาดแคลน และมีราคาแพงมาก ประชาชนได้รับความเดือดร้อนทั่วหน้ากัน (โชคดีที่ผู้คนในสมัยนั้นประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ เป็นลูกจ้างเพียงส่วนน้อย ความเดือดร้อนจึงไม่รุนแรงเหมือนสมัยนี้) เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชน ทางราชการจึงชักชวนและส่งเสริมให้ประชาชน เลี้ยงสัตว์ ทำสวนครัวให้มากๆ และอย่างทั่วหน้ากัน เพื่อใช้

เป็นอาหารเลี้ยงครอบครัวตนเอง และถ้ามีเหลือก็นำออกขายหารายได้ นโยบายการส่งเสริมอาชีพทำนองนี้ ยังคงใช้กันมาหลายยุคหลายสมัย ได้ผลบ้าง มีปัญหาแทรกซ้อนบ้าง เพราะการสื่อสารระหว่างทางราชการและประชาชนไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ หรือเพราะการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง ท่านอาจจะเคยได้ยินได้ฟังเพลงลูกทุ่งเพลงหนึ่ง ซึ่งล้อเลียนเรื่องการส่งเสริมการเกษตรของรัฐบาลในสมัยหนึ่ง โดยมีเนื้อเพลงบางตอนว่า

"...พ.ศ. ๒๕๐๔ ผู้ใหญ่ลี้ดักลองประชุม ชาวบ้านก็มาชุมนุม (ฯ) มาประชุมที่บ้านผู้ใหญ่ลี้ ต่อไปนี้ผู้ใหญ่ลี้จะบอกกล่าว ถึงเรื่องราวที่ได้ประชุมมา ทางราชการสั่งมาว่า (ฯ) ให้ชาวนาเลี้ยงเป็ดและสุกร ฝ่ายดาสดักลองถามว่าสุกรนั้นคืออะไร ผู้ใหญ่ลี้ลุกขึ้นตอบทันใด (ฯ) สุกรนั้นไซ้รคือหมาน้อยธรรมดา หมาน้อย หมาน้อย ธรรมดา"

การส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์และทำสวนครัวในสมัยนั้น ก็มีปัญหาเช่นกัน ทางราชการได้ช่วยเหลือชาวไร่ชาวนาโดยการจัดสรรงบประมาณเพื่อซื้อจอบ ซื้อเสียม ไปแจกประชาชน สำหรับใช้เป็นเครื่องมือทำไร่ทำสวน แต่ปรากฏว่าเกิดมีการกินจอบกินเสียมกันขึ้น จอบเสียมจึงไปถึงมือประชาชนไม่เต็มจำนวน มีเรื่องมีราวถึงกับมีการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล ในสภา

ที่เล่ามาข้างต้นนี้ อาจจะโบราณไปหน่อย แต่ท่านก็ได้ทราบแล้วว่า แม้ในปัจจุบันนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวของเรา ก็ได้ทรงเล็งเห็นความสำคัญของการสามารถพึ่งพาตนเองได้นี้เป็นอย่างมาก ได้ทรงเหน็ดเหนื่อยพระวรกาย เพื่อโน้มนำให้พลนิกรของพระองค์ท่าน เข้าใจและเห็นความดีความ

เหมาะสมของการดำรงชีพแบบนี้

ในช่วงที่เศรษฐกิจเฟื่องฟู เงินทองหาได้ง่ายและได้เยอะ ข้าพเจ้า (ตอนนี้อยู่ในกรุงเทพฯ แล้ว) เคยพบเคยรู้จักคนหลายคนที่มีนิสัยชอบใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย กินอยู่เกินความจำเป็น ไซ้รถยนต์ ไซ้ของใหม่ ๆ แพง ๆ (โดยซื้อเงินผ่อน) เพียงเพื่อจะอวดหรือแข่งขันกับเพื่อน มีโทรศัพท์มือถือ เพจเจอร์ เต็มเอว ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้มีธุรกิจเร่งด่วนอะไรหนักหนา กลางวันก็เข้าเหลาเข้าภัตตาคารกินข้าวฟังเพลง กลางคืนค้ำมิดดิกด็นก็ไม่นอนกลับบ้าน เข้าเทคเข้าบาร์ หามรุ่งหามค่ำ พอเกิดภาวะน้ำมันขาดแคลนที่กีดกันตระหนักที่ ประหยัดกันหน่อยหนึ่ง เมื่อเศรษฐกิจตกต่ำ ตกงาน หรือหาเงินไม่ได้มากอย่างที่เคย ถูกยึดข้าวของที่ซื้อ ผ่อนส่งไป แถมยังต้องหาเงินมาใช้หนี้ใช้สินที่ค้างอยู่อีกต่างหาก ก็เลยเดือดร้อน ทำให้ลูกเมียพลอยเดือนร้อนไปด้วย จึงเป็นที่น่าเสียดายที่ว่า เมื่อคราวที่เราสามารถหาเงินหาทองได้มาก ๆ นั้น หากไม่ประมาท เก็บออมไว้บ้าง แม้เกิดวิกฤตการณ์ ตกงาน หรือรายได้ลดลงไปบ้าง ก็คงจะไม่ถึงกับเดือดร้อนปานนั้น

จริงอยู่ รสนิยมหรือความพอใจในการบริโภค หรือการใช้จ่ายของ ของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ที่เรียกว่ารสนิยมสูง หรือ รสนิยมต่ำ ดังนั้นบางคนจึงบอกว่า เขาต้องใช้เสื้อผ้าที่มียี่ห้อ ราคาแพง ถ้าเป็นของที่ ไม่มียี่ห้อ จะทำให้เขารู้สึกไม่สบายตัวไม่ สบายใจ แต่บางคนก็ใช้เสื้อผ้าที่ดีที่ถูกใจและราคาพอสมควร ถ้าต้องซื้อของแพงแล้ว เขารู้สึกเสียดายและไม่กล้าใช้ ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับความรู้สึก ความโอ้อ หรือความสมถะของแต่ละบุคคลนั้น ข้าพเจ้าเคยคบค้าสมาคมกับชาวตะวันตกมาก และนานพอสมควร เคยเห็นการประหยัด และ

การรู้จักค่าของเงินของเขา (เราท้าวว่าเขาขี้เหนียว) ทั้งที่เขาสามารถมีเงินเดือนมากกว่าเราตั้งหลายเท่า บางคนใช้เสียนอก เน็คไทตัวเดิม เส้นเดิม เกือบทั้งปี คนของเขาเวลาสั่งหรือตักอาหารเขาก็สั่งหรือตักเท่าที่เขาจะกิน และจะกินจนเกลี้ยงจาน บางที มีไข่ดาวติดกันจานยังเอาขนมปังชุบเห็ดมากิน หรือกาแฟกลวงจานรอง ยังเทกลับใส่ถ้วยกาแฟดื่มจนหมด ส่วนคนของเราเป็นอย่างไร ท่านก็คงเห็นมามากต่อมากแล้ว สั่งอาหารไม่อัน ไม่จุใจสั่งเพิ่มอีก กินไม่หมดไม่เป็นไร ไม่ว่ากัน (หรือว่ากันไม่ได้ แกรมเป็นการแสดงถึงความเป็นผู้ดีมีกินเสียอีก) ในงานเลี้ยงก็ตักอาหารคาวหวานจนไม่มีมือจะถือ แกรมตักเผื่อกันไปเผื่อกันมาอีก เขากินไม่กินไม่รู้ เผื่อเขากิน เขาไม่กินก็ไม่เป็นไร ผลก็คือ มีอาหารเหลือบนานเบะเต็มโต๊ะนั่ง แต่อาหารที่เขาเสิร์ฟกลับมีไม่พอสำหรับทุกคน เพราะบางคนมัวแต่สุภาพ บางคนแย่งไม่ทันเขา

ในทางเศรษฐศาสตร์ มีการวัดระดับของความพอใจ (Utility or Satisfaction) ที่ได้รับจากการบริโภคสิ่งของ มีหน่วยวัดที่เรียกว่า "อรรถ" หรือ "Util" ซึ่งจำนวนอรรถประโยชน์ ของสิ่งของหนึ่งๆ ต่อแต่ละคนก็อาจจะไม่เท่ากัน ตัวอย่างเช่น การสูบบุหรี่ สำหรับคนที่ชอบสูบบุหรี่ จะเห็นว่า การสูบบุหรี่ให้อรรถประโยชน์กับเขาได้มาก แต่สำหรับคนที่ไม่สูบบุหรี่ จะเห็นว่า การสูบบุหรี่ไม่ให้อรรถประโยชน์อะไรแก่เขาเลย บางคนอาจให้โทษเสียด้วยซ้ำ ดังนั้น คนที่ยืนยันว่าของนอกจึงจะถูกใจเขา (มีอรรถประโยชน์) ของในประเทศไม่ถูกใจ (ไม่มีอรรถประโยชน์สำหรับเขา) จึงไม่ผิดกติกาใด เพราะอรรถ

ประโยชน์ของสิ่งของแต่ละอย่างต่อแต่ละคนไม่เหมือนกัน แต่ในทางเศรษฐศาสตร์ อีกเช่นกัน อธิบายว่า ผู้บริโภคจะยอมจ่ายเงินซื้อสิ่งใดต่อเมื่อเห็นว่า อรรถประโยชน์ที่จะได้รับจากสิ่งของนั้น เท่ากับ หรือ มากกว่า อรรถประโยชน์ของเงินที่เขาจะต้องจ่ายไป ดังนั้นถ้าเขาตีค่าอรรถประโยชน์ของนอกไว้มาก เขาจะต้องจ่ายเงินมากขึ้น แต่ถ้าเขาเห็นว่าของนอกให้อรรถประโยชน์ได้ไม่มากมายกว่าของไทย ถ้าของนอกแพงเขาก็ไม่ต้องเปลืองเงิน และไม่รู้สึกเดือดร้อน ไม่มีปมด้อยปมเจี๊ยะ

ทางแก้ไขสำหรับท่านที่ตั้งรสนิยมหรือค่านิยมของตนเองไว้สูงๆ จึงน่าจะอยู่ที่การปรับเปลี่ยนปม (ปมดอย ปมโด่ง ปมเชื่อง) หรือรสนิยม หรือค่านิยม ของตนเอง คือปรับให้เป็นคนที่มีความพอเหมาะพอควร กินอยู่ใช้สอยอย่างสมณะ คิดไตร่ตรองให้ดีถึงคุณค่าของเงิน และคุณค่าของสิ่งของที่เราจะซื้อหา ... เมื่อท่านได้ไตร่ตรองดีแล้ว เป็นคนสมณะแล้ว เขาใจอะไรต่อมิอะไรดีพอสมควร แล้วท่านควรจะทำเรื่องชีวิตอยู่ได้อย่างมีความมั่นใจและมั่นคง มีความสงบ และสุขภาพสบายใจ ตามอัธยาศัย

แต่ถ้ามันจบลงด้วยความรู้สึกที่ว่า สิ่งนี้ สิ่งนั้นมีประโยชน์มากเกินไป ให้ความพอใจแก่ท่านได้มากเกินไป ต้องซื้อหามันมาให้ได้ ไม่เช่นนั้นแล้ว จะแพ้เพื่อนเขา คนเขาจะดูถูกเราหรือลูกเมียเราได้ แฟนจะไม่ยกย่องชมเชย ... ถ้าเช่นนั้น ท่านก็จงทุ่มเทซื้อหามันมาเถิด แม้ว่ามันจะแพงสักเพียงใดก็ตาม เพราะนั่นมันหมายถึงความเป็นความตายของท่าน และท่านก็มีสิทธิ์ที่จะกำหนดวิถีทางที่จะเป็นจะตายด้วยตนเองได้ ถึงอย่างไรเราก็ออยู่ในประเทศเสรีประชาธิปไตย ใช้หมิ่นท่าน